

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/15/2004

MATERIALNE ASPEKTY MINIONYCH ŚWIĄT - GRATYFIKACJE I WYDATKI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Święta Bożego Narodzenia należą nie tylko do najważniejszych wydarzeń roku liturgicznego, ale w kulturze polskiej są również ważnym wydarzeniem społecznym. To nieporównywalne z niczym innym święto rodziny, utrwalające lub odbudowujące jej spistość, podtrzymujące międzypokoleniowy przekaz i żywość tradycji, obchodzone jest niezależnie od okoliczności, mimo burz dziejowych czy niedostatków materialnych. W ostatnich latach również w przypadku tych świąt obserwujemy wyraźną tendencję do ich komercjalizacji. W wymiarze ogólnym święta Bożego Narodzenia są coraz częściej przede wszystkim okazją do wzmożonych zakupów - w sklepach i supermarketach dekoracje bożonarodzeniowe i zachęty do kupowania pojawiają się już niemal półtora miesiąca wcześniej. Handlowcy rozwijają swoją strategię marketingową opierając się na założeniu, że odpowiednie i godne zaopatrzenie świątecznego stołu zawsze było przedmiotem starań i troski całej rodziny, zarówno tych jej członków, którzy zapewniają środki materialne, jak i bezpośrednio przygotowujących święta. Własna ocena jakości świąt może być zatem pewną miarą poziomu życia i sytuacji materialnej. To, na co nas stać przy okazji świąt, a zwłaszcza to, czy stać nas na więcej czy też mniej niż w ubiegłych latach, może wskazywać na kierunek zmian w sytuacji materialnej polskiego społeczeństwa. W styczniowym sondażu¹ ponownie, po pięciu latach, zapytaliśmy badanych o ich subiektywną ocenę materialnego wymiaru świąt Bożego Narodzenia.

Zdecydowana większość ankietowanych (67%) twierdzi, że zaopatrzenie świątecznego stołu, przy którym obchodzili minione święta, było mniej więcej takie samo jak rok wcześniej, co czwarty (25%) uznał je za skromniejsze, natomiast 7% uważa, że ich stół wigilijny

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (164) przeprowadzono w dniach 9-12 stycznia 2004 roku na liczącej 1057 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

wyglądał bardziej okazałe w roku 2003 niż w 2002. W porównaniu z poprzednim pomiarem nieco zmalał (o 6 punktów) odsetek ankietowanych, którzy przy okazji urządzania świąt dostrzegają poprawę własnej sytuacji materialnej. Zmniejszyła się jednak także liczba osób zauważających przy tej okazji pogorszenie swoich warunków materialnych. W sumie zatem wzrósł (o 8 punktów - do 67%) odsetek respondentów oceniających, że ich sytuacja materialna w okresie świątecznym była taka sama jak przed rokiem.

Tabela 1

Jak Pan(i) ocenia, czy zaopatrzenie świątecznego stołu, przy którym obchodził(a) Pan(i) minione święta Bożego Narodzenia, było bardziej okazałe i lepsze czy też skromniejsze niż rok temu?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 1999	I 2004
	w procentach	
O wiele bardziej okazałe	3	1
Trochę bardziej okazałe	10	6
Mniej więcej podobne	59	67
Trochę skromniejsze	19	17
O wiele skromniejsze	8	8
Trudno powiedzieć	1	1

Jeśli chodzi o ocenę wydatków świątecznych, również największa grupa badanych (49%) uważa, że nie odbiegały one od wydatków dokonywanych rok wcześniej. Niemal jedna czwarta (24%) uznała wydatki na minione święta Bożego Narodzenia za większe niż przed rokiem, natomiast porównywalna liczebnie grupa (25%) twierdzi, że w ich przypadku wydatki świąteczne były mniejsze niż w 2002 roku. Z porównania danych z obu sondaży wynika, że obniżył się poziom wydatków świątecznych - zmalał bowiem (o 20 punktów) odsetek badanych uznających swoje wydatki za większe niż rok wcześniej, jednocześnie zaś wzrosła, choć w mniejszym stopniu (o 6 punktów), liczba tych, którzy uważają, że ich wydatki świąteczne były skromniejsze niż rok temu. Biorąc jednak pod uwagę nieco wyższy poziom inflacji w 1998 roku można uznać, że co najmniej część większego wówczas niż obecnie wzrostu wydatków mogła się wiązać właśnie z tym czynnikiem.

Tabela 2

Czy wydatki na minione święta Bożego Narodzenia były w Pana(i) gospodarstwie domowym większe czy mniejsze niż rok temu?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 1999	I 2004
	w procentach	
O wiele większe	11	3
Trochę większe	33	21
Mniej więcej podobne	35	49
Trochę mniejsze	12	16
O wiele mniejsze	7	9
Trudno powiedzieć	2	2

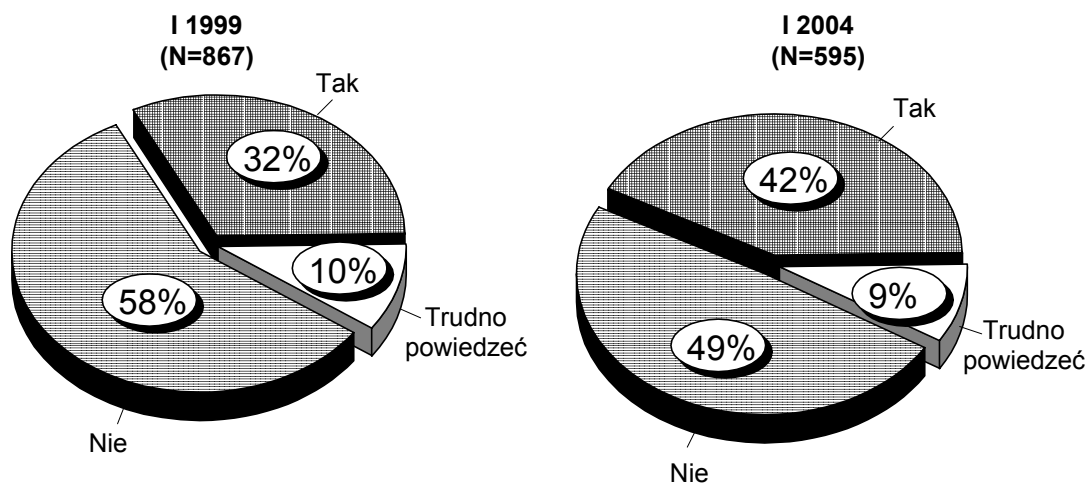
W zeszłym roku na prezenty gwiazdkowe Polacy wydali - według własnych deklaracji - średnio po 290 zł, tj. nominalnie nieco więcej (o 19 złotych) niż w 1998 roku, ale uwzględniając inflację praktycznie tyle samo. Więcej pieniędzy niż na prezenty wydano na zaopatrzenie świątecznego stołu (urządzenie świąt). Według deklaracji badanych przeciętny Polak wydał na ten cel w 2003 roku 360 złotych. Także w tym wymiarze w ciągu ostatnich pięciu lat poziom wydatków świątecznych zmienił się nieznacznie.

Tabela 3

Jaką sumę wydał(a) Pan(i) w ubiegłym roku na:	I 1999	I 2004
	średnio w złotych	
- prezenty gwiazdkowe	271	290
- zaopatrzenie świątecznego stołu (urządzenie świąt)	347	360

Święta Bożego Narodzenia są jednak nie tylko wydarzeniem rodzinnym. Także w zakładach pracy pracownicy przekazują sobie w mniej lub bardziej sformalizowanych okolicznościach życzenia świąteczne i noworoczne. W porównaniu z końcem lat dziewięćdziesiątych nieco upowszechnił się zwyczaj organizowania Wigilii w zakładach pracy. Obecnie ponad dwie piąte badanych mających pracę lub utrzymujących jakiś kontakt ze swym dawnym miejscem zatrudnienia twierdzi, że w ich zakładach pracy odbyło się spotkanie świąteczne lub noworoczne pracowników i dyrekcji. Pięć lat temu spotkania świąteczne w swoich zakładach pracy miała tylko niespełna jedna trzecia zatrudnionych.

RYS. 1. CZY W PANA(I) ZAKŁADZIE PRACY ODBYŁA SIĘ UROCZYSTOŚĆ, SPOTKANIE ŚWIĄTECZNE LUB NOWOROCZNE PRACOWNIKÓW I DYREKCJI?

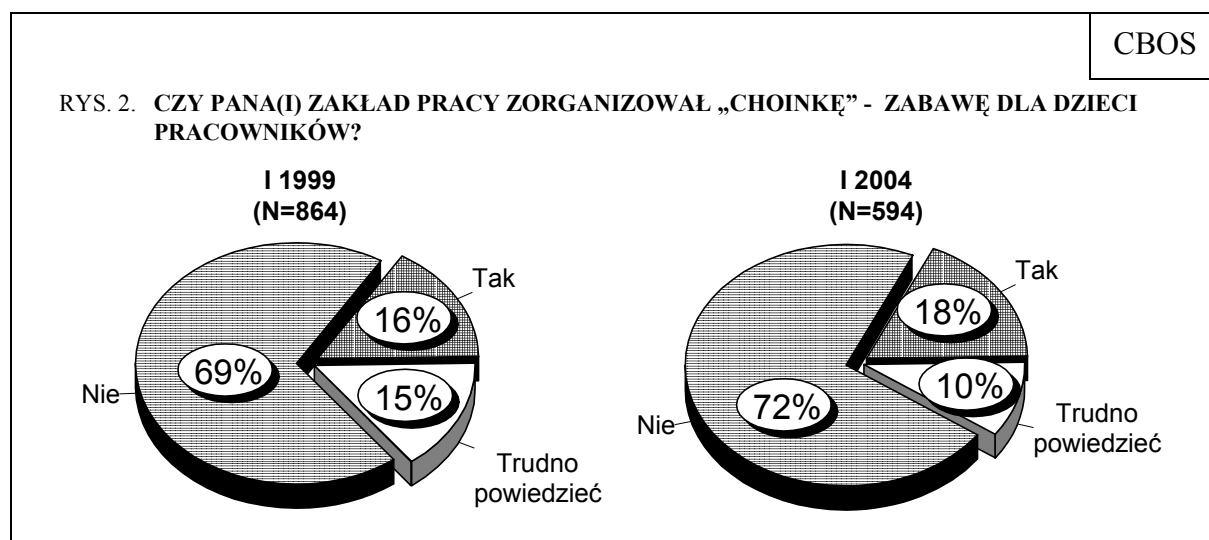

Wśród pracodawców zwyczaj przyznawania pracownikom jakichś dodatkowych gratyfikacji z okazji świąt Bożego Narodzenia nie jest zbyt popularny. Sądząc z deklaracji badanych, którzy obecnie pracują lub kiedyś pracowali, a teraz są na emeryturze bądź rencie, relatywnie najczęstszy jest zwyczaj przyznawania pracownikom talonów lub bonów na zakupy. Tego rodzaju prezenty otrzymała ostatnio od swego pracodawcy ponad jedna trzecia byłych lub obecnych pracowników (35%). W porównaniu z sytuacją sprzed pięciu lat odsetek ten praktycznie się nie zmienił. Mniej popularne jest przyznawanie z okazji świąt dodatkowego wynagrodzenia lub premii - tylko 18% zatrudnionych dostało od swych chlebodawców dodatkowe wynagrodzenie. Ten rodzaj gratyfikacji był pięć lat temu nieznacznie częstszy. Jeszcze rzadszym sposobem uczczenia świąt przez pracodawców jest wręczanie pracownikom upominków lub nagród rzeczowych - zaledwie co ósmy (13%) otrzymał tego rodzaju prezent z okazji świąt lub Nowego Roku. Częstość wręczania nagród rzeczowych także się nie zmieniła.

Tabela 4

Czy z okazji świąt lub Nowego Roku otrzymał(a) Pan(i) od swojego obecnego lub byłego zakładu pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 1999	I 2004
	w procentach	
- dodatek pieniężny, premię		
Tak	22	18
Nie	78	82
Trudno powiedzieć	1	0
N=	865	698
- talony, bony na zakupy		
Tak	34	35
Nie	65	65
Trudno powiedzieć	1	0
N=	870	697
- prezent, upominek, nagrodę rzeczową		
Tak	11	13
Nie	89	87
Trudno powiedzieć	1	0
N=	868	699

Organizowanie przez zakłady pracy tzw. choinki, czyli zabawy lub innego rodzaju imprezy kulturalnej połączonej z odwiedzinami św. Mikołaja i wręczaniem prezentów dzieciom pracowników, ma wprawdzie długoletnią tradycję, jednak obecnie nie jest zbyt popularne. Tylko niespełna co piąty zatrudniony (18%) twierdzi, że jego zakład pracy zorganizował tego rodzaju imprezę dla dzieci pracowników. W ciągu ostatnich pięciu lat odsetek takich deklaracji w zasadzie się nie zmienił.

Zdecydowana większość ankietowanych twierdzi, że w stosunku do roku 2002 ich możliwości finansowe praktycznie się nie zmieniły i ocenia, że zaopatrzenie świątecznego stołu, przy którym obchodzili ostatnie święta Bożego Narodzenia, było mniej więcej takie samo jak rok wcześniej. Wśród pozostałych, podobnie jak przed pięcioma laty, częściej obserwujemy poczucie frustracji niż zadowolenia - więcej badanych uznaje ostatnie święta za skromniejsze niż rok wcześniej. Jeśli chodzi o ocenę wydatków świątecznych, również największa grupa ankietowanych uważa, że wielkość wydatkowanych kwot nie odbiegała od sum, jakie wydano przed rokiem. W porównaniu z danymi sondażowymi z roku 1999 obserwujemy dość wyraźny spadek odsetka badanych uznających swoje wydatki za większe niż rok wcześniej.

Wśród pracodawców zwyczaj przyznawania pracownikom jakichś dodatkowych gratyfikacji z okazji świąt Bożego Narodzenia raczej nie jest popularny. Stosunkowo najczęstsze jest obdarowywanie pracowników talonami do sklepów lub supermarketów bądź innego rodzaju bonami na zakupy.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) ocenia, czy zaopatrzenie świątecznego stołu, przy którym obchodził(a) Pan(i) minione święta Bożego Narodzenia, było bardziej okazałe, i lepsze czy skromniejsze niż rok temu?
 1 - O wiele bardziej okazałe; 2 - Trochę bardziej okazałe; 3 - Mniej więcej podobne; 4 - Trochę skromniejsze; 5 - O wiele skromniejsze

	(%)						
	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	1	6	67	17	8	1	1051
Płeć							
Mężczyźni	2	6	68	16	7	1	505
Kobiety	0	6	65	18	9	1	546
Wiek							
18-24 lat	1	10	72	13	3	1	156
25-34	2	10	72	11	5	1	190
35-44	1	5	66	18	8	1	186
45-54	1	5	63	19	11	2	215
55-64	1	2	68	21	6	1	126
65 lat i więcej	1	3	60	21	14	1	179
Miejsce zamieszkania							
Wieś	0	6	63	20	9	2	397
Miasto do 20 tys.	2	10	66	13	8	2	127
20-100 tys.	1	7	73	14	5	0	205
101-500 tys.	3	6	66	17	8	1	198
501 tys.i więcej mieszk.	0	1	71	16	11	1	124
Wykształcenie							
Podstawowe	0	6	59	20	14	2	298
Zasadnicze zawodowe	2	4	64	21	9	1	274
Średnie	0	8	71	15	5	1	365
Wyższe	3	5	82	9	2	0	114
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	5	7	85	3	0	0	68
Prac.umysł.niż.szczebla	0	6	81	9	2	1	106
Pracownicy fiz.- umysł.	0	11	67	16	4	1	76
Robotnicy wykwalifikowani	1	8	72	12	7	0	90
Robotnicy niewykwalifik.	0	4	64	17	11	3	35
Rolnicy	0	2	70	18	10	0	56
Pracujący na własny rach.	5	0	86	9	0	0	46
Bierni zawodowo							
Renciści	0	5	57	26	11	1	111
Emeryci	1	4	62	21	11	1	204
Uczniowie i studenci	1	13	69	13	4	1	82
Bezrobotni	1	2	55	24	17	1	121
Gospodynie domowe i inni	0	11	48	23	10	8	55
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	2	3	75	14	5	1	174
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	0	11	77	9	3	0	78
sekt. pryw. poza rolnict.	2	8	78	9	2	1	177
prywatnym gosp. rolnym	0	2	65	18	14	0	54
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	0	3	55	24	17	2	125
300-399	0	9	55	20	13	2	81
400-599	0	7	62	22	8	1	190
600-800	1	5	74	15	5	0	171
Powyżej 800 zł	2	8	74	13	4	0	208
Ocena własnych war. mater.							
Złe	0	2	49	28	19	1	326
Średnie	1	7	71	15	5	1	470
Dobre	2	8	82	6	1	1	255
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	2	3	73	13	9	0	63
Raz w tygodniu	1	6	69	17	7	0	552
1-2 razy w miesiącu	1	4	57	24	11	4	125
Kilka razy w roku	1	6	69	14	7	1	185
W ogóle nie uczestniczy	1	6	62	18	10	3	126
Poglądy polityczne							
Lewica	2	6	67	17	6	1	200
Centrum	1	7	69	16	6	1	303
Prawica	1	6	70	16	7	0	261
Trudno powiedzieć	1	4	60	19	13	2	286

Tabela 2. Czy wydatki na minione święta Bożego Narodzenia były w Pana(i) gospodarstwie domowym większe czy mniejsze niż rok temu? 1 - O wiele większe; 2 - Trochę większe; 3 - Mniej więcej podobne; 4 - Trochę mniejsze; 5 - O wiele mniejsze

	1					2					3					4					5					Trudno powiedzieć					Liczba osób									
Ogółem	3					21					49					16					9					2					1050									
Płeć																																								
Mężczyźni	3					21					50					15					9					3					504									
Kobiety	3					21					49					17					9					1					546									
Wiek																																								
18-24 lat	2					30					44					14					4					5					156									
25-34	5					27					50					9					6					2					190									
35-44	2					21					50					18					8					1					186									
45-54	4					19					49					16					11					2					215									
55-64	2					18					52					18					10					0					126									
65 lat i więcej	2					9					52					20					15					2					178									
Miejsce zamieszkania																																								
Wieś	2					20					51					17					10					2					397									
Miasto do 20 tys.	2					18					46					16					13					5					127									
20-100 tys.	4					25					50					15					5					1					205									
101-500 tys.	5					20					48					14					11					2					197									
501 tys.i więcej mieszk.	3					21					50					16					7					2					124									
Wykształcenie																																								
Podstawowe	4					15					44					19					14					4					297									
Zasadnicze zawodowe	3					26					47					13					10					1					274									
Średnie	2					22					52					16					6					2					365									
Wyższe	4					19					61					12					2					1					114									
Grupa społ.-zaw. pracujący																																								
Kadra kier., inteligencja	3					27					61					6					2					1					68									
Prac.umysł.niż.szczebla	3					22					58					12					3					2					106									
Pracownicy fiz.- umysł.	4					30					49					14					3					0					76									
Robotnicy wykwalifikowani	2					22					56					11					9					0					90									
Robotnicy niewykwalifik.	3					23					41					20					11					3					35									
Rolnicy	0					23					51					21					4					0					56									
Pracujący na własny rach.	8					22					62					8					0					0					46									
Bierni zawodowo																																								
Renciści	2					14					45					23					14					2					111									
Emeryci	2					14					53					18					11					2					203									
Uczniowie i studenci	3					29					45					11					5					7					82									
Bezrobotni	4					18					35					20					20					2					121									
Gospodynie domowe i inni	4					25					36					14					14					6					55									
Pracuje w:																																								
inst. państw., publicznej	3					21					56					15					5					1					174									
spółce właścicieli	3					30					54					7					6					0					78									
prywatnych i państwa	5					24					56					11					2					1					177									
sekt. pryw. poza rolnict.	0					21					48					22					8					0					54									
prywatnym gosp. rolnym																																								
Dochody na jedną osobę																																								
Do 299 zł	5					19					42					16					17					1					125									
300-399	5					28					29					17					16					5					81									
400-599	2					22					46					17					11					1					190									
600-800	3					19					57					17					5					0					171									
Powyżej 800 zł	2					24					58					11					5					0					207									
Ocena własnych war. mater.																																								
Złe	3					13					36					24					22					2					326									
Średnie	4					24					52					14					5					2					469									
Dobre	1					25					62					8					1					2					255									
Udział w prakt. religijnych																																								
Kilka razy w tygodniu	2					25					47					16					9					0					63									
Raz w tygodniu	3					20					53					16					7					2					551									
1-2 razy w miesiącu	3					22					40					20					13					2					125									
Kilka razy w roku	3					23					47					13					12					3					185									
W ogóle nie uczestniczy	3					20					47					16					10					3					126									
Poglądy polityczne																																								
Lewica	5					22					48					14					9					1					200									
Centrum	2					27					49					15					6					2					303									
Prawica	3					20					52					15					10					0					261									
Trudno powiedzieć	3					14					49					18					12					4					285									